

Inhimilliset Rooman keisarit

Pauliina Raento

Arto Kivimäki & Pekka Tuomisto: Rooman keisarit. Karisto, Hämeenlinna 2000. 432 s. Sid.

Rooman historian perusteiden tunteminen on hyödyllinen osa yleissivistystä. Näin on siksi, että muinaisen suurvallan vaiheet tarjoavat vankan perustan länsimaisen valtion, kulttuurin ja sivistyksen kehityksen ymmärtämiselle. On siis tärkeää, että aiheesta kirjoitetaan myös suomeksi ja tavalla, joka on historian harrastajien ulottuvilla.

Arto Kivimäen ja Pekka Tuomiston Rooman keisarit on nimensä mukaisesti Rooman keisariajan henkilöhistoria. Kirjoittajat lähestyvät imperiumin nousua, kukoistusta ja asteittaista rappiota hallitsijoiden elämänvaiheiden, ominaisuuksien ja ihmissuhteiden kautta. Kaksikko on jakanut tehtävänsä siten, että Kivimäki on kirjoittanut teoksen alkuosan keisari Augustuksesta (keisarina 27 eaa-14) Commodukseen (180-192). Tuomiston vastuulla ovat hallitsijat tästä eteenpäin, Länsi-Rooman viimeiseen keisariin Romulus Augustulusukseen (475-476) saakka. Teos siis noudattaa Rooman historian kirjoituksessa vakiintunutta tapaa, joka seuraa Länsi-Rooman keisareita valtakunnan jakautumisen (395) jälkeen Itä-Rooman (Bynsantin) historiaan puuttumatta.

Ennen siirtymistään yksittäisten hallitsijoiden edesottamuksiin kirjoittajat käsittelevät lyhyesti Rooman historiaa ennen keisariajan alkua (perustaminen, kuningasvallan ja tasavallan kaudet) ja roomalaisen yhteiskunnan rakennetta. Näistä aiheista olisi lukenut mielelläni hieman lisääkin. Muutamaa opastavaa sanaa kaipasin myös teoksen loppuun, joka siirtyy Romulus Augustulusuksesta suoraan kuvallitteisiin ja lähdekirjallisuuteen. Tuntuu kuin siltä, että kirjoittajat ottavat lukijan perustiedot kontekstin osalta annettuna, mikä on hieman epätasapainossa teoksen populaariin sävyyn nähden. Lukijan palvelemiseksi tiukasta aikarajauksesta olisi siis voinut joustaa muutaman lisäilukan verran.

Kertomuksia vallasta ja ahneudesta

Yli 500-vuotinen keisariaika on jännittävä kertomus vallasta, ahneudesta, huikeasta menestyksestä ja verisistä tappioista. Teoksessa käsiteltyjen 87 keisarin (mukaan lukien Gallian keisarikunnan viisi hallitsijaa vuosina 260-274) joukkoon mahtuu niin valtiovaiheita kuin typeryyksiäkin. Kivimäki ja Tuomisto antavat mielenkiintoiset, hyvin inhimilliset kasvot veistoksissa ja kolikoissa komeiksi sankareiksi kuvatuille hallitsijoille. Kuuluisan patsaan ikinuori ja jumalallisen sopusuhtainen Augustus paljastuu lyhyeksi, "laikukashiiseksi ja ontuvaksi" uhkapeluriksi, jolla oli huonot hampaat, risuparta ja - kuten sentään patsaallakin - hörökorvat (ss. 30-31). Pahamaineinen keisari Nero (54-68) puolestaan ei ollutkaan niin hullu kuin historia on antanut ymmärtää. Kirjoittajat esittävät uskottavasti perustellen, että taiteilijasielulinen Nero oli suosittu, vaikkakin "epäkäyttännöllinen" ja omalaatuinen hallitsija. Hän kuitenkin aloitti kristittyjen vainoamisen, mikä vaikutti keisarin myöhempään julkisuuskuvaan huomattavan epäedullisesti.

Neron maine ja lukuisat muut esimerkit herättävät tärkeitä ajatuksia historian kirjoittamisesta ja siihen liittyvästä vastuusta. Kivimäki ja Tuomisto muistuttavat jo teoksen alussa, että menneisyyden tapahtumat välittyvät jälkipolville kunkin kirjoittajan (ja lukijan) tulkinnan, viitseliäisyyden ja mielipiteiden mukaisina. Keisariajan Roomassa hallitsijoista kirjoittivat muun muassa senaattorit. Heidän muistelmiensa sävyä ohjasi usein tyytyväisyys siihen, kuinka keisari kohteli senaattia ja kuinka paljon se sai valtaa. Samalla tavoin kunkin keisarin persoonallisuus, arvovalta ja kansansuosio ohjasivat jälkipolvien käsitystä heistä. Esimerkiksi hyllytyt seksiseikkailut tekivät Julius Caesarista aikanaan "viriliin" miehen, jonka taipumuksille "vain naureskellaan hyväksyvästi" (s. 86). Augustukselle irstaus tyydyttiin antamaan anteeksi, kun taas Caligulaa ja monia muita pidettiin pervertikkoina.

Toinen teoksen keskeinen teema on valta, joka nivoutuu historian vääristymisen ja vääristelyn herättämiin ajatuksiin. Keisarien elämän yllättävät käänneet ja heidän toimien yksityiskohtat saavat lukijan pohtimaan rajattoman vallan vaikutusta. Rooman johtajien puuhut välillä kauhistuttavat, välillä naurattavat, mutta ihmisluonto tuntuu säilyvän perustaltaan varsin muuttumattomana. Erityisen kiinnostavia ovat keisareiden vallankäytön motiivit, jotka vaihtelevat jumalten lepyttämisestä ja poliittisista tarpeista silkkään uteliaisuuteen ja - ennen kaikkea - uhattuina olemisen tunteeseen. Varsinkin 200-luvulla nopeassa tahdissa vaihtuneet sotilaskeisarit ja veriset vallankaappausjuonittelut korostavat teoksessa näitä ulottuvuuksia.

Asiallista tarkkuutta, kielellistä lapsellisuutta

Kivimäki ja Tuomisto tekevät vaikutuksen yksityiskohtien tuntemuksellaan. Erityisesti nimistön osalta he ovat tarkkoja. Monet Rooman historiaa popularisoivat teokset tyytyvät käyttämään nykyistä maantieteellistä nimitystä asioita yksinkertaistaakseen. Kivimäki ja Tuomisto eivät sorru tähän, vaan noudattavat teoksessaan tarkasteltavan aikakauden paikannimistöä ja tarjoavat niiden nykyiset vastineet suluisissa. Johdantoon sisältyvä selvitys roomalaisten monimutkaisesta nimikäytännöstä on sekin oikein paikallaan. Nimistön rönsyjen seuraamista helpottavat vielä kolme kartta-aukeamaa ja kaksi sukukaaviota teoksen lopussa. Muussa termistössä kirjoittajat sen sijaan eivät ole aivan yhtä johdonmukaisia: Rooman keisariajalla tuskin oli vielä kyse "nationalismista" tai "terrorismista". Asia tulee selväksi, mutta ilmiöt sanojen varsinaisessa merkityksessä ovat huomattavasti Roomaa nuorempia.

Kunkin osuuden alkuun liitetty piirros keisaria esittävästä kolkosta on sympaattinen yksityiskohta. Kismittäväksi arvoitukseksi jää, miksi vain viiden keisarin kasvot kuvattiin rahaan edestä päin ja kaikki muut sivusta. Lukemista rasittaa paikoin teoksen tyyli. Lauseet ovat kovin pitkiä ja maalailevia ja kieli toisinaan lähes lapsellista. Koulupoikamaisten letkautusten ajatuksena lienee ollut keventää populaariksi tarkoitettua tekstiä, mutta asiasisällön vuoksi kirjaan tarttunutta ne ärsyttävät. Teoksen ote kevenee loppua kohden, mikä paljastaa kirjoittajien tyylillisen eron ja työnjaon haitat. Tähän epätasapainoon ja tyylin notkahduksiin kustannustoimittajan olisi sopinut puuttua kovalla kädellä. Nyt teoksesta saa vaikutelman, että se on saatettu markkinoille kokonaisuutta

harkitsematta ja hiomatta. Kustannustoimittajan tehtävä on vaativa, ja sen haasteisiin tulisi paneutua. Tutkijat Kivimäki ja Tuomisto tekevät kuitenkin sen minkä lupaavat. He ovat kirjoittaneet toimivan, yleissivistävän kirjan itselleen ilmeisen rakkaasta aiheesta. Lämmin, inhimillistävä ote, asiallinen lähdekritiikki ja asioiden yhteyksien pohtiminen tuovat keisareiden elämäntapojen esittelyyn syvyyttä ja uskottavuutta. Herkulliset juorut ja yksinkertainen rakenne keventävät ja viihdyttävät.

Kirjoittaja on dosentti ja kulttuurimaantieteen yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa.

